

B. van Luijk, 1635123
Spiritualiteit in management en organisatie
25 november 2006, opdracht spiritualiteit en religie

Deze opdracht staat voor mij in het kader van mijn eigen zoeken naar spiritualiteit. Hiervoor wil ik eerst proberen mijn eigen visie op spiritualiteit te formuleren. Daarna wil ik gaan kijken in hoeverre er overeenkomsten en verschillen bestaan tussen deze visie en de visies van respectievelijk Kick Bras, Frans Maas en de Dalai Lama.

Eigen visie

Spiritualiteit komt van het Latijnse woord spiritus, wat zoveel als geest betekent. Spiritualiteit wordt daarom ook wel geestelijkheid genoemd. In eerste instantie kunnen we daarom zeggen dat het bij spiritualiteit gaat om de menselijke geest. Deze menselijke geest verhoudt zich op een bepaalde manier met iets om te kunnen spreken over geestelijkheid. Ten tweede zou geestelijkheid tegenover lichamelijke gesteld kunnen worden. Geestelijkheid gaat dan over iets dat niet in eerste plaats lichamelijk bepaald is, maar daar buiten bestaat. Men spreekt dan vaak over transcendentie. De westerse cultuur baseert zich veelal op een verbinding tussen de geest en het lichaam van de mens. In de abrahamitische religies probeert men deze spanning op een of andere manier te overkomen. In andere religies en culturen wordt vaak gekozen voor een primaat van of het lichaam, of de geest. Ten derde zou men uit deze twee proposities kunnen concluderen dat geestelijkheid te maken heeft met het verhouden van de menselijke geest tot de eigen lichamelijke en andere geestelijken. Deze geestelijke entiteiten verhouden zich dan aan de zichtbare wereld parallel aan de verhouding van lichaam-geest. Ik zou dan ook willen pleiten voor een geestelijkheid die zich behalve lichamelijk ook - en misschien wel juist - voordoet bij een ontmoeting met andere geestelijke entiteiten. Daarbij lijkt het me niet ondenkbaar dat deze twee aspecten nauw aan elkaar verbonden zijn. In veel religies spreekt men bijvoorbeeld van een geestelijke dimensie van ziekte of pijn: het lichamelijk ervaren is verbonden met de menselijke geest. Zo is ook het geestelijk ervaren met het lichaam verbonden: hier valt te denken aan psychosomatische aandoeningen.

Als we op deze manier naar spiritualiteit kijken, zijn er twee verschillende soorten te onderscheiden¹: spiritualiteit waarbij de geest zich verhoudt tot lichamelijke ervaringen en spiritualiteit waarbij de geest zich verhoudt tot geestelijke ervaringen. De eerste categorie is dan de alledaagse spiritualiteit en de spiritualiteit die gericht is op allerlei sense-data. De tweede categorie is die van de ontmoeting met andere geestelijke entiteiten, een niet-materiële verhouding. Hier spreekt men vaak van openbaringen, revelaties en ontsluitingen.

Spiritualiteit-religie

Binnen een religie zal spiritualiteit zich al snel in de tweede categorie bevinden. Religie spreekt namelijk veelal over de verbinding met een andere werkelijkheid of geestelijke entiteit. Hierbij heeft religie een holistisch effect: zij vormt de essentie van het leven van de gelovige. Dit betekent dat zij niet slechts doorwerkt in de puur religieuze handelingen, maar in alle handelingen van de gelovige. Ik wil benadrukken dat religie nooit beperkt is tot de privé-sfeer. Spiritualiteit is als begrip veel minder verbonden aan andere levensaspecten, zij is als zodanig minder holistisch. Spiritualiteit vraagt of veronderstelt echter altijd een levensovertuiging. Deze hoeft echter niet religieus te zijn: dan valt zij simpelweg in de eerste categorie. Samengevat kan hierover gezegd worden dat spiritualiteit altijd een onderdeel is van de levensovertuiging. Is deze levensovertuiging

¹ Wellicht is dit een onnodige verdubbeling. Er kan ook voor gepleit worden om de transcendente werkelijkheid de aardse werkelijkheid te laten doorschijnen. Dit lijkt me zelfs nog wel reëler dan een verdeling in twee hermetisch gescheiden werkelijkheden. Toch volg ik in deze opdracht een verdeling in tweeën, deze verdeling lijkt mij gezien de bestudeerde literatuur en de praktijk het eenvoudigst.

religieus dan spreekt men altijd van een spiritualiteit uit de tweede categorie. Spiritualiteit kan echter zonder religie bestaan.

Op het werk

Spiritualiteit op het werk zal vooral vallen in de eerste categorie, waarbij de ervaringen die men heeft zich op een bepaalde manier verhouden tot de geest. Er is echter ook sprake van het ontmoeten of zich bewust zijn van andere geestelijke entiteiten. Religie betreft zoals gezegd heel het leven, dus ook het gedeelte op de werkvloer. Religieuze spiritualiteit heeft daarbinnen ook haar plaats.

Kick Bras

Wat mij betreft is de transcendente werkelijkheid uit de definitie van Kick Bras van belang bij de tweede categorie van spiritualiteit. Deze tweede categorie lijkt mij wezenlijk en reëel voor het menselijk leven en daarom lijkt mij het beperken van spiritualiteit tot de eerste categorie niet juist.

Frans Maas

De definitie van Frans Maas lijkt deze kant wel op te wijzen. Hoewel zijn gebruik van het begrip "inspiratie" wel ruimte biedt voor een interpretatie in de richting van een geestelijke werkelijkheid. De directe geestelijke ontmoeting lijkt mij alleen niet zo benadrukt.

Humanistische spiritualiteit

Wat betreft het begrip "humanistische spiritualiteit": dit lijkt mij vooral te vallen in de eerste categorie. Hoewel je zou kunnen stellen dat het begrip "de mensheid" een geestelijke dimensie is die men alleen direct ontmoet. Toch doet dat me te verstandelijk en lichamelijk aan en zou ik haar dus niet willen verstaan onder een volledige spiritualiteit, t.w. allebei de categorieën.

Dalai Lama

De Dalai Lama hanteert het begrip spiritualiteit op een manier die ik ook in de eerste categorie zou willen plaatsen. Het gaat voornamelijk om een materiële, ervaringsgerichte definitie, die niet de geestelijke dimensie verdisconteert. Zij richt zich mijns inziens te beperkt op de menselijke/lichamelijke aspecten van de spiritualiteit. Terwijl volgens mij spiritualiteit juist draait om die ontmoeting met de andere geestelijke dimensie. Spiritualiteit kan nooit zo'n beperkte menselijke kwaliteit zijn, omdat zij als geest zijnde altijd transcendeert boven die mens uit. De kwaliteiten die de Dalai Lama noemt zijn echter wel in hoge mate geestelijk bepaalde kwaliteiten.

Slot

Mijns inziens is een volledige spiritualiteit gebaseerd op de beide categorieën. Het is de ontmoeting van de menselijke geest. In de eerste plaats met de wereld zoals zij die ervaart door de zintuigen, maar daarnaast zeker ook die ontmoetingen met het transcendente. Het beperken van spiritualiteit tot een van deze twee categorieën lijkt mij onjuist.